

mulier instituut

Verenigingsmonitor Jaarbericht 2017

Janine van Kalmthout

Jorien Slot-Heijs

Verenigingsmonitor Jaarbericht 2017

**Janine van Kalmthout
Jorien Slot-Heijs**

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

*Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut*

Inhoudsopgave

Inleiding	7
1. Veilig Sportklimaat	9
1.1 Veiligheidsbeleving	10
1.2 Borgen veilig sportklimaat in de vereniging	11
2. Accommodaties	13
2.1 Tevredenheid sportaccommodatie	14
2.2 Overig accommodatiegebruik	15
3. Zorg en gezondheid	17
3.1 Gezond aanbod in sportkantine	17
3.2 Alcohol- en rookbeleid	18
3.3 Zorgvoorzieningen	19
4. Overige thema's	21
4.1 Samenstelling verenigingsbestuur	21
4.2 Financiën	22
4.3 Investering sport- en beweegaanbod	23
4.4 Duurzaamheidsmaatregelen	24
5. Kengetallen	25
6. Publicaties	27
Bijlage Methodische verantwoording	29

Inleiding

De [Verenigingsmonitor](#) brengt op een groot aantal thema's het functioneren van sportverenigingen in beeld. In het kader van de Verenigingsmonitor zijn bij het Verenigingspanel van het Mulier Instituut in 2017 drie metingen uitgevoerd. In het [Verenigingspanel](#) zitten meer dan 2.000 sportverenigingen die model staan voor de ruim 28.000 sportverenigingen die Nederland telt (CBS statline Sportclubs, 2015).

De volgende onderwerpen kwamen in 2017 in de Verenigingsmonitor aan bod: duurzaamheidsmaatregelen, de gezonde kantine, zorgvoorzieningen binnen de vereniging, financiën, Veilig Sportklimaat, investering in sport- en beweegaanbod, accommodaties en het verenigingsbestuur. Een aantal onderwerpen komt jaarlijks of tweejaarlijks in de Verenigingsmonitor terug, zoals Veilig Sportklimaat en het verenigingsbestuur. Naast deze terugkerende onderwerpen, worden per meting ook vragen toegevoegd die bij actuele ontwikkelingen in de sport en de veranderende informatiebehoefte van beleidsmakers aansluiten. Daarom is in 2017 aandacht besteed aan Sport en Bewegen in de Buurt en sportaccommodaties. Mogelijk worden deze vragen in de toekomst herhaald om de ontwikkelingen te kunnen volgen.

In deze rapportage worden per onderwerp kort de resultaten gepresenteerd. De belangrijkste resultaten worden per thema in figuren weergegeven. In de tekst worden deze resultaten toegelicht en aangevuld met relevante achtergrondkenmerken en andere gegevens die bij het thema passen. Ter afsluiting van deze rapportage worden de belangrijkste resultaten op een rijtje gezet. De gegevens uit de Verenigingsmonitor worden vaak gebruikt als referentiedata of benchmark in lokaal en regionaal onderzoek of ten behoeve van andere onderzoeken in de sport. De lijst met publicaties geeft weer in welke landelijke, regionale en lokale studies gegevens uit de Verenigingsmonitor zijn terug te vinden en geeft een overzicht van de rapportages waarin deze uitkomsten uitgebreider staan beschreven.

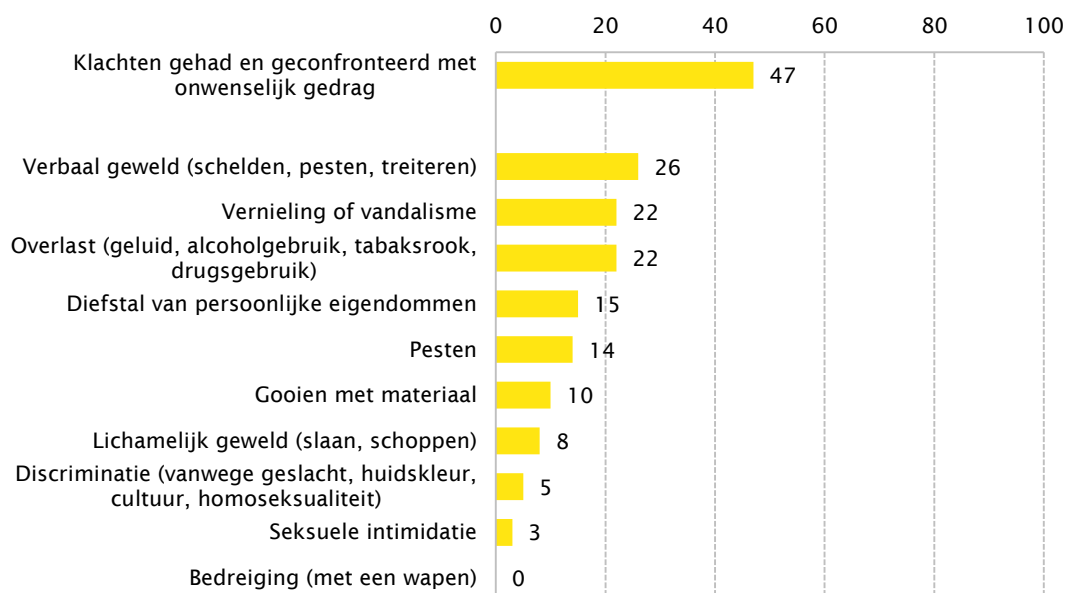
Het Jaarbericht 2017 is een tweede rapportage in een reeks van jaaroverzichten waarin de belangrijkste uitkomsten van de Verenigingsmonitor kort, bondig en overzichtelijk worden gepresenteerd. Op deze manier worden de belangrijkste ontwikkelingen bij verenigingen gevolgd en inzichtelijk gemaakt, deels gebaseerd op de verschillende kengetallen en indicatoren voor het sportverenigingsleven.

1. Veilig Sportklimaat

Figuur 1.1 Verenigingsbestuurders die ongewenst gedrag meegemaakt hebben of klachten ontvingen in afgelopen 12 maanden en de aard van het gedrag waarmee ze geconfronteerd werden (in procenten)

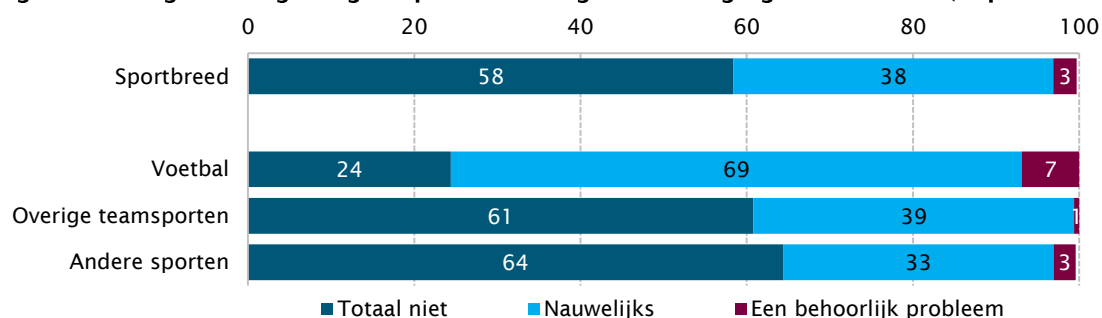

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2017.

Bijna de helft van de verenigingsbestuurders (47%) heeft de afgelopen twaalf maanden te maken gehad met ongewenst gedrag bij of rondom activiteiten van de vereniging (figuur 1.1). Bestuurders van voetbalverenigingen hebben vaker te maken met ongewenst gedrag. 88 procent van de voetbalbestuurders heeft klachten gehad of is geconfronteerd met ongewenst gedrag bij clubactiviteiten. De verschillen zijn in vergelijking met eerdere jaren dermate klein dat er geen sprake is van een structurele verandering van het aandeel bestuurders dat de afgelopen tien jaar ongewenst gedrag meemaakte. Als bestuurders ongewenst gedrag meemaken, gaat het meestal om verbaal geweld, gevolgd door vernieling/vandalisme en overlast.

Voor de meeste bestuurders vormt het onwenselijk gedrag van leden en/of kader niet of nauwelijks een actueel probleem voor de vereniging (figuur 1.2). Bij voetbalverenigingen vormt ongewenst gedrag wat vaker een probleem dan bij andere sportverenigingen.

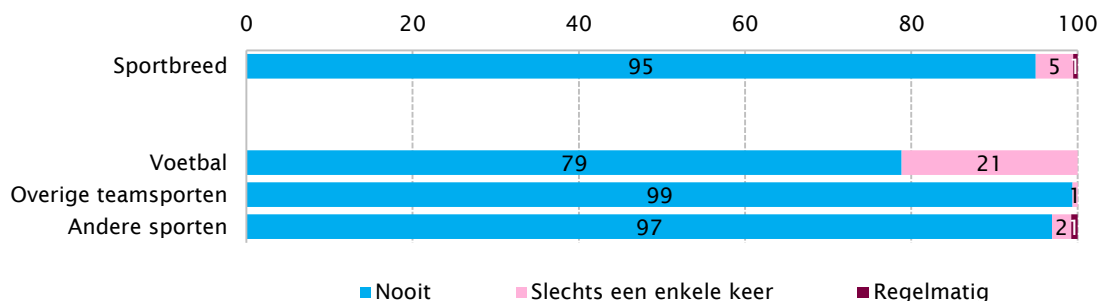
Figuur 1.2 Ongewenst gedrag als probleem volgens verenigingsbestuurders (in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2017.

1.1 Veiligheidsbeleving

Figuur 1.3 Mate waarin verenigingsbestuurders zich sociaal onveilig voelen in de sport (in procenten)

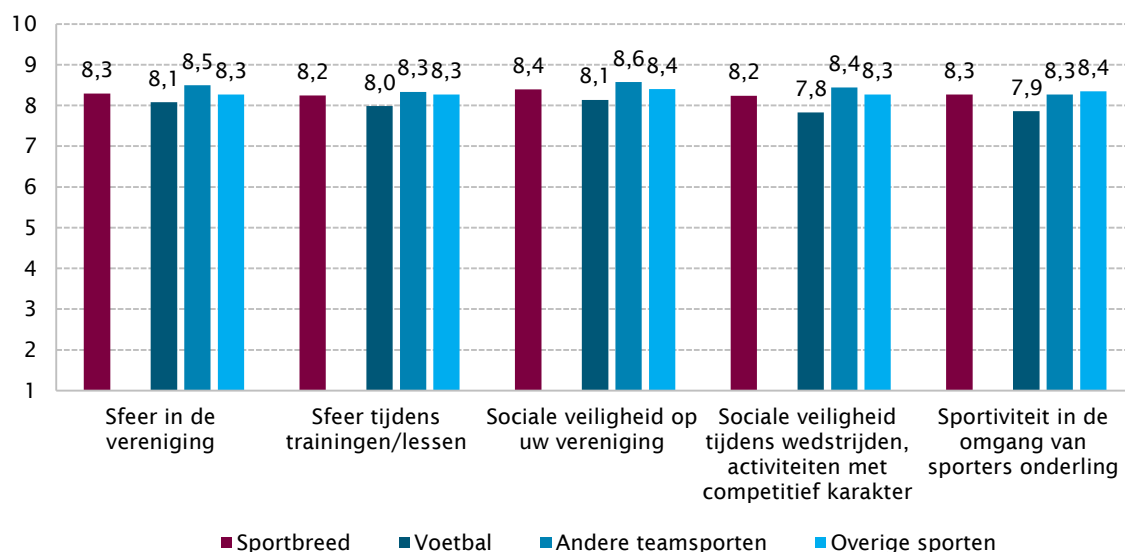

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2017.

Verenigingsbestuurders geven aan zich in de sport veilig te voelen (figuur 1.3). Bij voetbalbestuurders voelt een vijfde zich wel eens onveilig in de de sport. Dit aandeel is hoger dan bij de andere verenigingsbestuurders. Dat is nauwelijks verrassend aangezien we zagen dat voetbalbestuurders meer ongewenst gedrag meemaken en wangedrag ook vaker als probleem zien. De meeste bestuurders (86%) geven aan dat het gevoel van sociale veiligheid in de sport in vergelijking met de afgelopen seizoenen gelijk is gebleven (3% afgenomen, 6% toegenomen). Het gevoel van sociale veiligheid in het dagelijks leven is bij drie kwart van de verenigingsbestuurders de afgelopen jaren gelijk gebleven en bij 14 procent afgenomen.

Verenigingsbestuurders zijn zeer te spreken over diverse aspecten van sociale veiligheid in hun eigen vereniging. Volgens hun bestuurders scoren verenigingen op diverse aspecten een gemiddeld rapportcijfer van 8,3 (figuur 1.4). Opvallende uitschieters zijn de teamsportverenigingen (niet-voetbal) die op alle punten hoger scoren dan voetbal en de overige sporten (figuur 1.4). Alleen op het item 'sportiviteit in de omgang met sporters onderling' scoren de niet-teamsporten net iets hoger.

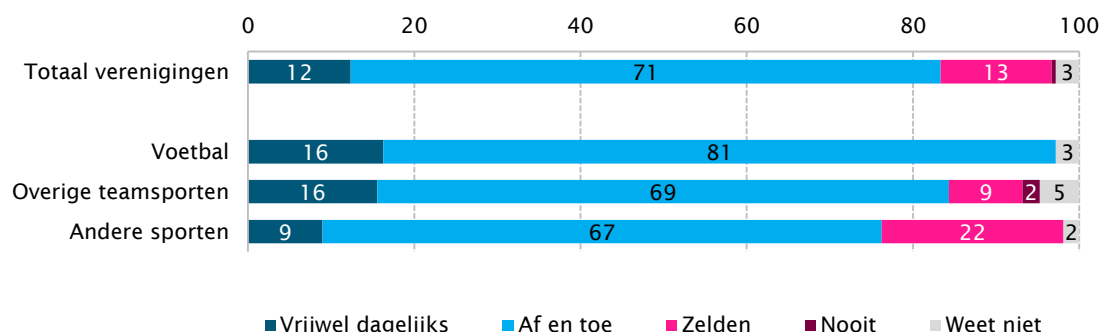
Figuur 1.4 Gemiddeld rapportcijfer voor veiligheid en sfeer op de vereniging, volgens bestuurders

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2017.

1.2 Borgen veilig sportklimaat in de vereniging

Figuur 1.5 Frequentie waarin de bestuurder de kennis en/of ervaringen opgedaan met de VSK-opleidingen/-activiteiten/-materialen gebruikt (in procenten)

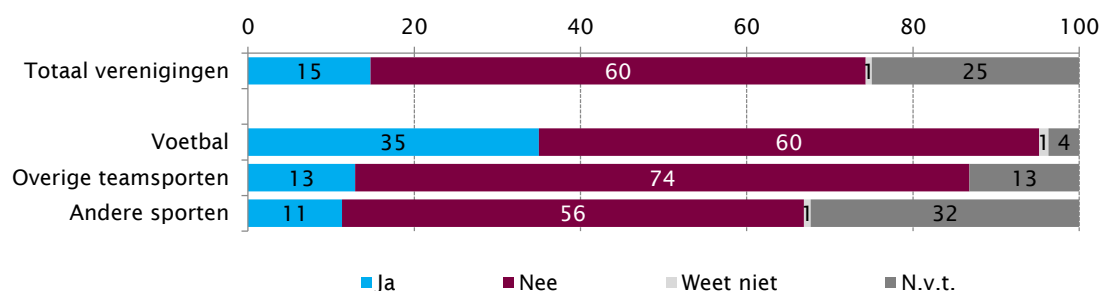

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2017.

Ruim vier op de vijf bestuurders geven aan af en toe (71%) of vrijwel dagelijks (12%) de kennis en/of ervaringen uit opleidingen, activiteiten en materialen op het gebied van veilig sportklimaat te gebruiken (figuur 1.5). Met name de voetbalbestuurders passen de ervaringen op de vereniging in de praktijk toe (gecombineerd percentage van 97%). Bestuurders van niet-teamsporten gebruiken het aanbod ook op hun eigen vereniging, maar minder vaak (9% vrijwel dagelijks). Vrijwel iedere bestuurder die een cursus, opleiding of andere activiteit volgde, bespreekt deze ervaringen weleens met anderen in de vereniging (98%). Dat is vaker soms (68%) dan regelmatig (30%).

Verenigingen verzekeren zich ook op andere manieren dan het opleiden van kader van een blijvende aandacht voor de thematiek van VSK. Een voorbeeld hiervan is het oprichten van een aparte commissie of persoon die aan de aanpak van sportiviteit en respect in de vereniging werkt. Een grote meerderheid heeft hier in de vereniging geen vast aanspreekpunt voor (85%, figuur 1.6). Voetbalverenigingen hebben dit aanzienlijk vaker op deze wijze ingericht. Ruim een derde van de voetbalverenigingen heeft een aparte commissie of persoon met een portefeuille VSK. De vraag is in hoeverre beleidsmatige aandacht voor sportiviteit en respect en het creëren van een veilig sportklimaat beklijft. Bestuurders van sportverenigingen zien dit over het algemeen redelijk positief in. Een derde (37%) denkt dat er in het beleid van de vereniging ook over vijf jaar nog veel aandacht voor is; slechts een kleine groep denk dat dit weinig (6%) of niet het geval is (4%). Een kwart van de bestuurders zegt niet te weten of er over vijf jaar nog beleidsmatige aandacht voor is. Het lijkt daarmee alsof beleidsinvulling afhankelijk is van nut en noodzaak en dat het geen standaard onderdeel is van het verenigingsbeleid.

Figuur 1.6 Aanwezigheid aparte commissie (of persoon) voor de aanpak van sportiviteit en respect en het werken aan veilig sportklimaat in de club (verenigingen in procenten)

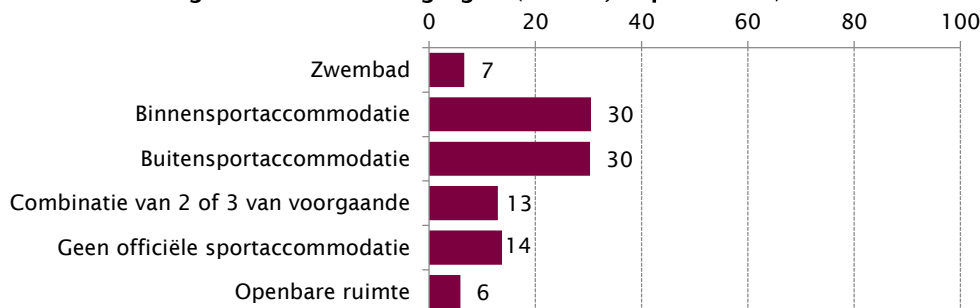

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2017.

2. Accommodaties

Figuur 2.1 Accommodatiegebruik van verenigingen (n=448, in procenten)

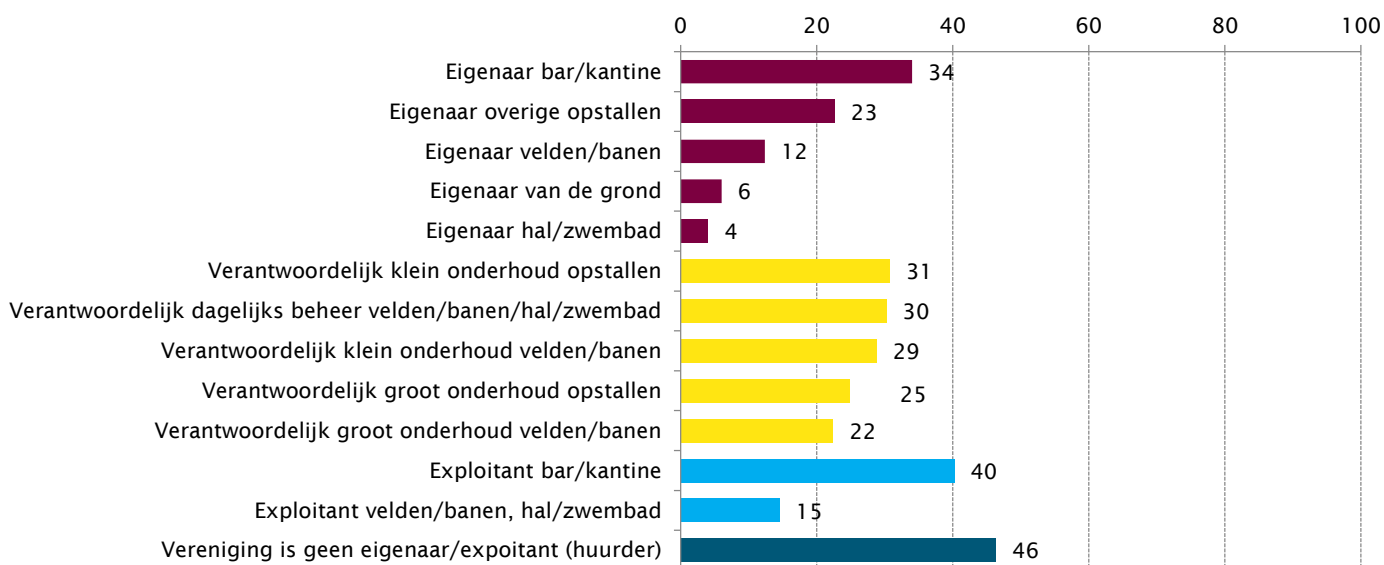

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel zomer 2017.

Het aandeel verenigingen dat van een binnensportaccommodatie gebruikmaakt, zoals een sporthal of bowlingbaan, is even groot als het aandeel verenigingen dat van een buitensportaccommodatie gebruikmaakt (30%, figuur 2.1). Eén op de vijf verenigingen gebruikt geen officiële sportaccommodatie (wijkcentrum of café, 14%) of sport in de openbare ruimte (zoals bos of park, 6%). Buitensportaccommodaties worden het meest door grote verenigingen gebruikt (> 300 leden, 73%, niet in figuur). Kleine verenigingen (t/m 100 leden) gebruiken het meest een binnensportaccommodatie (39%) of sporten in een niet-officiële sportaccommodatie (20%). Drie kwart van de verenigingen die in een officiële sportaccommodatie sporten, maakt van een bar of kantine gebruik (77%, niet in figuur).

Bijna de helft van de verenigingen die in een officiële sportaccommodatie sporten, heeft geen eigenaarschap, verantwoordelijkheden of exploitatietaken voor de gebruikte accommodatie (46%, figuur 3.2). Zij huren de accommodatie van een andere partij. Dit geldt met name voor verenigingen in binnensportaccommodaties (76%) of zwembad (86%, niet in figuur). Van de overige verenigingen is het grootste gedeelte exploitant (40%) en/of eigenaar van de bar/kantine (34%, figuur 2.2). Verenigingen hebben vaak verantwoordelijkheden voor één of meerdere aspecten van de accommodatie.

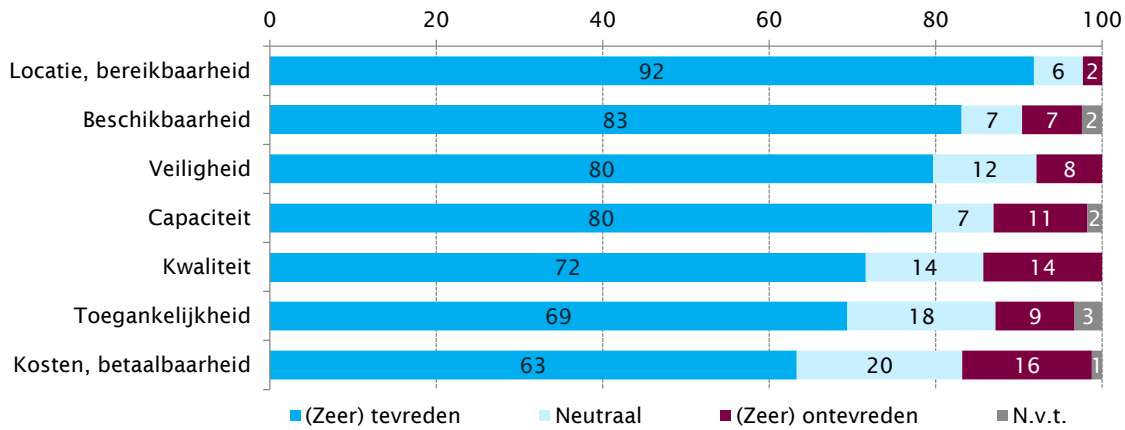
Figuur 2.2 Verantwoordelijkheid vereniging voor gebruikte hoofdaccommodatie (indien zwembad, binnen- en/of buitensportaccommodatie, n=395, in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel zomer 2017.

2.1 Tevredenheid sportaccommodatie

Figuur 2.3 Tevredenheid over aspecten van de gebruikte hoofdaccommodatie (indien zwembad, binnen- en/of buitensportaccommodatie, n=395, in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel zomer 2017.

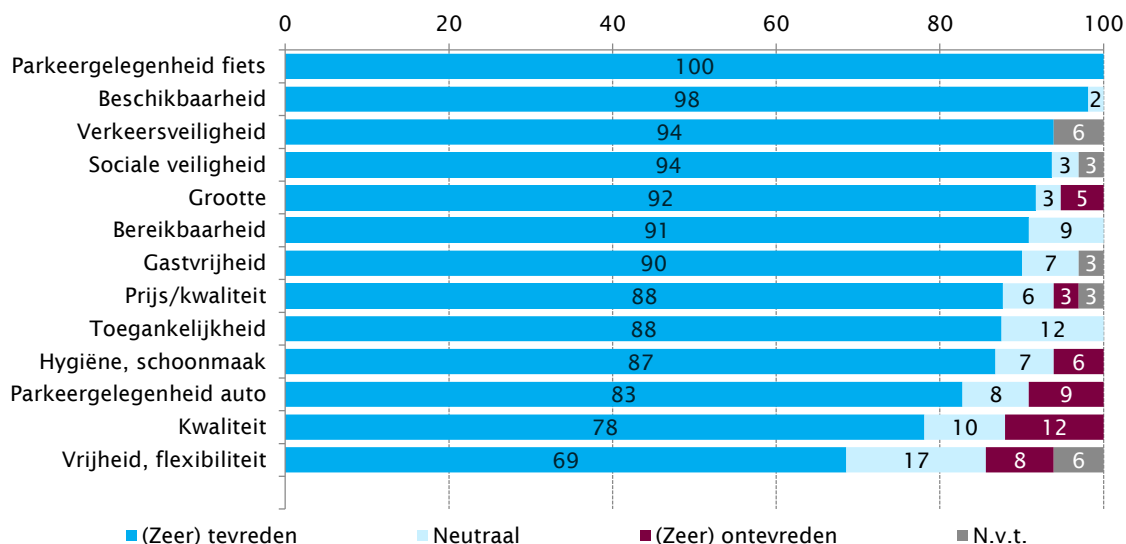
Verenigingen die van een officiële accommodatie gebruikmaken zijn het meest tevreden over de locatie en bereikbaarheid van de accommodatie (figuur 2.3), ongeacht de soort accommodatie of de grootte van de vereniging. Over alle aspecten van de accommodatie is een ruime meerderheid van de verenigingen tevreden.

Bijna drie kwart van de verenigingen is (zeer) tevreden over de kwaliteit van de accommodatie (72%), ongeacht de soort accommodatie of grootte van de vereniging. Aan de andere kant is ook 14 procent hierover (zeer) ontevreden. Deze ontevredenheid gaat vooral over een slechte kwaliteit van sanitair (51%), kleedruimte (50%) en/of sportvloer/velden/bassins (30%, niet in figuur). Deze zijn verouderd (69%) of te weinig onderhouden (47%).

Over kosten/betaalbaarheid zijn verenigingen het meest ontevreden, hoewel dit 16 procent betreft en een ruime meerderheid (zeer) tevreden is (63%, figuur 2.3). Verenigingen die de accommodatie huren zijn vaker ontevreden over de kosten/betaalbaarheid (20%) dan de andere verenigingen (12%). Er zijn geen verschillen naar grootte van de vereniging of soort accommodatie. De ontevredenheid betreft over het algemeen de huur van de accommodatie (83%). Hierna volgt op afstand ontevredenheid over groot onderhoud (19%, niet in figuur).

2.2 Overig accommodatiegebruik

Figuur 2.4 Tevredenheid over aspecten van de gebruikte niet-officiële sportaccommodatie (n=35, in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel zomer 2017.

Van alle verenigingen maakt 14 procent van een niet-officiële accommodatie gebruik, zoals een wijk-/buurtgebouw, café of cultureel centrum (zie figuur 2.1) en zijn daarover zeer tevreden (figuur 2.4). Deze verenigingen blijken (nog) meer tevreden te zijn over de verschillende aspecten van de accommodatie dan verenigingen die van een officiële sportaccommodatie gebruikmaken. Met name de kosten en betaalbaarheid beoordelen verenigingen met niet-officiële accommodatie beter (88% (zeer) tevreden) dan verenigingen met officiële accommodatie (63% (zeer) tevreden). Verenigingen zijn het minst tevreden over het aspect kwaliteit, hoewel de tevredenheid alsnog aanzienlijk hoger ligt dan bij verenigingen in een officiële sportaccommodatie.

Een klein gedeelte van de verenigingen maakt helemaal geen gebruik van een accommodatie, maar sport in de openbare ruimte (6%, figuur 2.1). Enkele verenigingen hiervan maken wel gebruik van was- en kleedruimten, opslagmogelijkheden en/of ontmoetingsruimte voor verenigingsactiviteiten. De meningen hierover verschillen: nagenoeg evenveel verenigingen zijn over deze aspecten tevreden als ontevreden (niet in figuur).

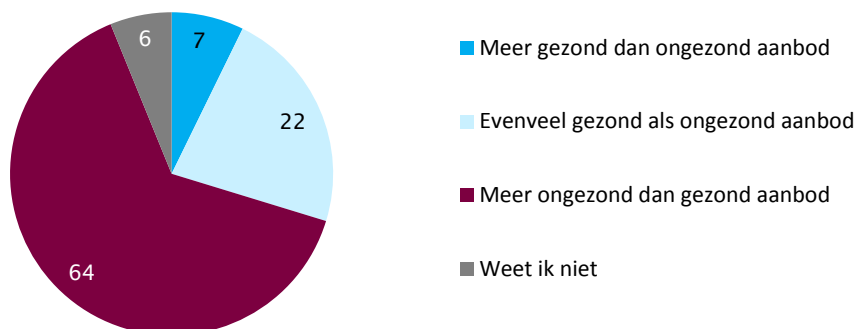

3. Zorg en gezondheid

3.1 Gezond aanbod in sportkantine

Figuur 3.1 Soort aanbod in sportkantines bij verenigingen met een eigen kantine (n=311, in procenten)

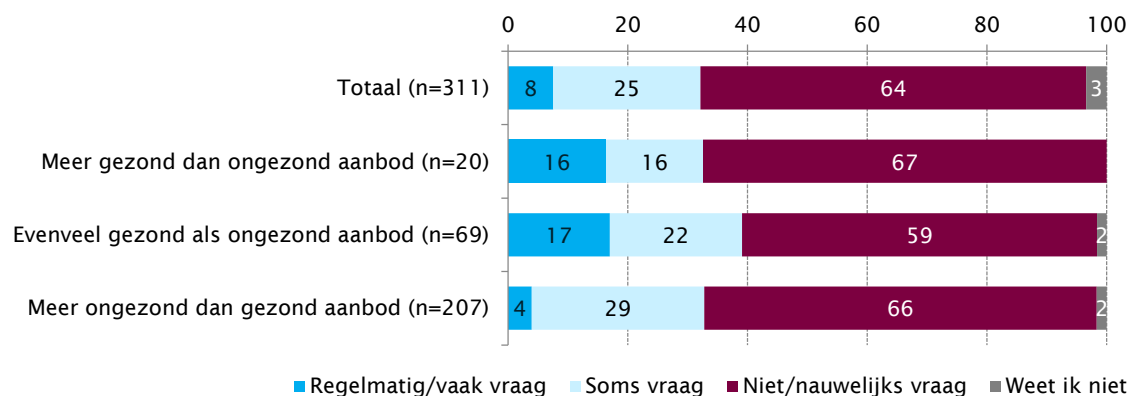
Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2016/2017.

In het assortiment van sportkantines blijken ongezonde producten de overhand te hebben (figuur 3.1). Slechts in 7 procent van de sportkantines is meer gezond dan ongezond aanbod te vinden. Toch geeft een derde van de sportverenigingen aan dat het aanbod in hun kantine in het afgelopen jaar gezonder is geworden (32%), met name grote verenigingen en verenigingen met jeugdleden geven dat aan (niet in figuur).

De vraag naar gezonde producten in de sportkantine komt overeen met het daadwerkelijke aanbod. In bijna twee derde van de sportverenigingen is niet of nauwelijks vraag naar gezonde producten (64%, figuur 3.2). In verenigingen waar regelmatig/vaak vraag is naar gezonde producten, is het aanbod ook daadwerkelijk gezonder. Toch blijft ook in sportkantines met overwegend gezond aanbod het aandeel gebruikers dat niet/nauwelijks vraagt naar gezonde producten in de meerderheid (67%).

Bijna de helft van de sportverenigingen is weinig vastberaden om hun sportkantine gezonder te maken: zij willen geen gezonder aanbod (29%) of denken hier niet over na (17%, niet in figuur). De meeste sportverenigingen willen misschien een gezonder aanbod (40%) en ruim één op de tien verenigingen wil het aanbod gezonder maken (14%).

Figuur 3.2 Vraag naar gezonde producten in sportkantines met verschillend aanbod gezonde en ongezonde producten (in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2016/2017

3.2 Alcohol- en rookbeleid

Figuur 3.3 Alcoholbeleid bij verenigingen met eigen kantine die alcohol schenken (n=301, in procenten)

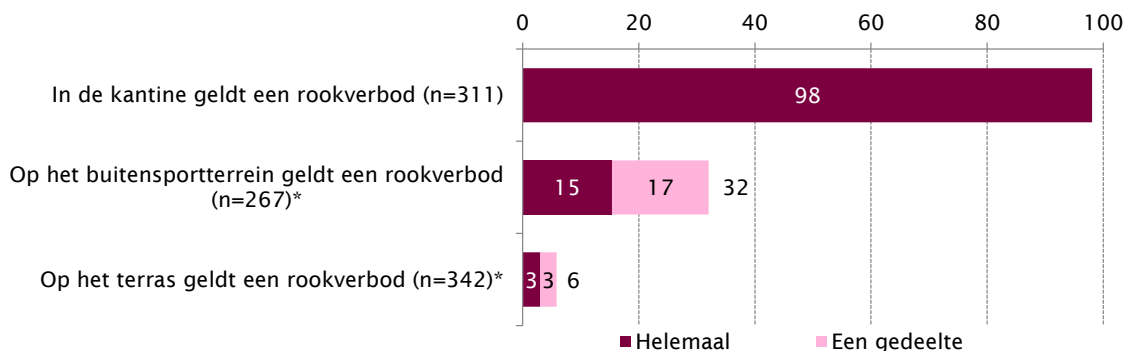
*Instructie Verantwoord Alcoholbeleid.

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2016/2017.

Bij een klein deel van de verenigingen wordt geen alcohol geschonken (4%, niet in figuur). Bij verenigingen die alcohol schenken is nagenoeg altijd een alcoholbeleid (94%, figuur 3.3). Zes procent van de verenigingen heeft geen alcoholbeleid. In het alcoholbeleid is meestal opgenomen dat alcohol niet aan dronken kantinebezoekers wordt geschonken (72%). De meeste bestuurders geven aan dat de verschillende regels over alcoholgebruik worden gehandhaafd (95%, niet in figuur).

In nagenoeg alle kantines geldt een rookverbod (98%, figuur 3.4). Dit wordt ook bijna altijd gehandhaafd (96%), bij verenigingen met jeugdleden is dat altijd het geval (100%, niet in figuur). Bij een groot deel van de verenigingen mag buiten worden gerookt en geldt vaker een rookverbod op het buitensportterrein (32%) dan op het terras (6%). Van de verenigingen met een gedeeltelijk rookverbod op het buitensportterrein geldt dit meestal voor het sportveld (87%) en/of de dug-out (46%, niet in figuur).

Figuur 3.4 Rookbeleid in verenigingen met een kantine (in procenten)

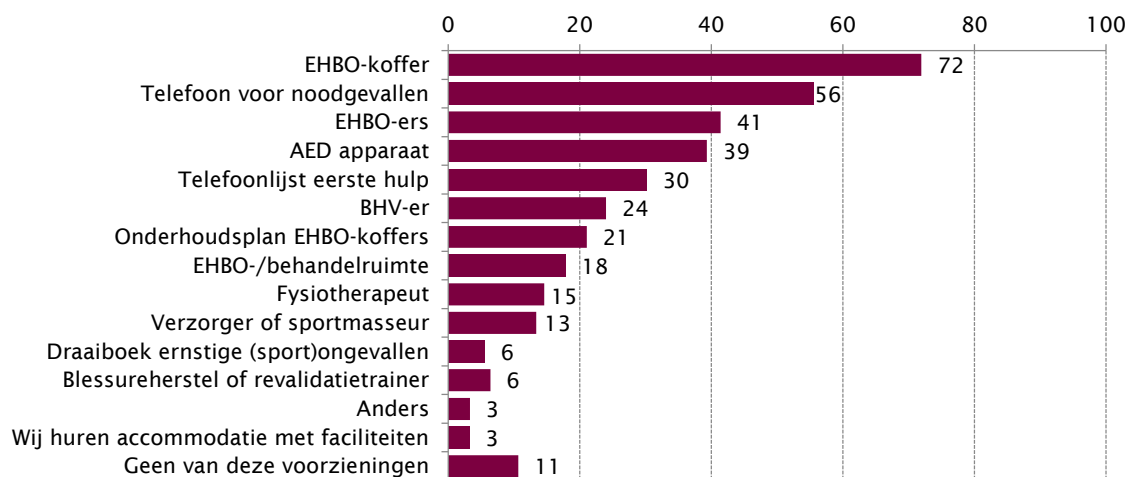

*Indien buitensportterrein/terras aanwezig.

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2016/2017.

3.3 Zorgvoorzieningen

Figuur 3.5 Aanwezigheid zorgvoorzieningen sportverenigingen (n=516, in procenten)

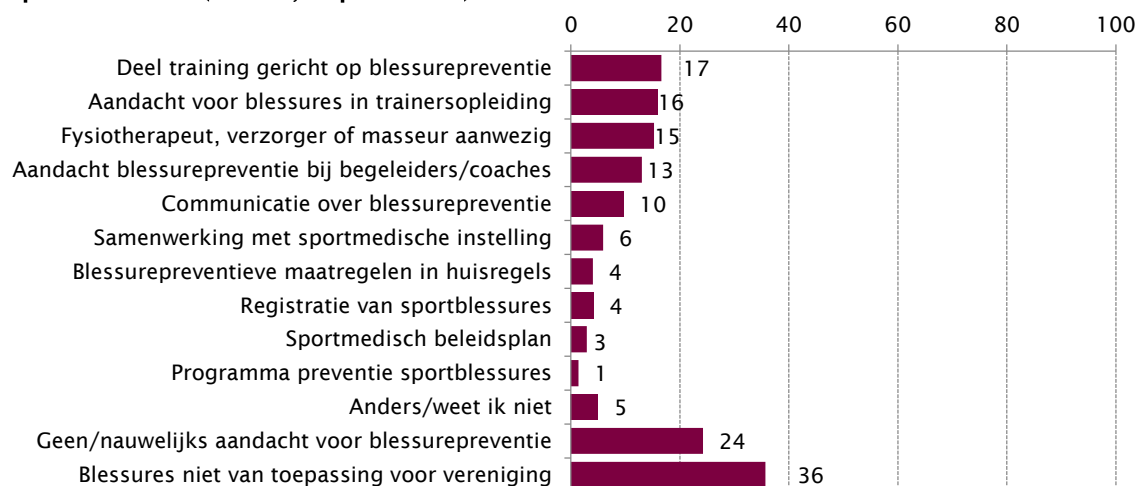

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2016/2017.

De meerderheid van de sportverenigingen beschikt over een EHBO-koffer (72%) en/of een telefoon voor noodgevallen (56%, figuur 3.5). Voor alle zorgvoorzieningen geldt dat deze significant vaker bij grote verenigingen (> 300 leden) dan bij kleine verenigingen (< 100 leden) aanwezig zijn. Ook verenigingen met buitensporten hebben significant vaker alle zorgvoorzieningen tot hun beschikking dan verenigingen met binnensporten. Eén op de tien verenigingen heeft geen enkele zorgvoorziening binnen de vereniging (11%); dit zijn met name kleine verenigingen (14%) en/of verenigingen met binnensporten (19%).

Bij drie op de vijf verenigingen is geen/nauwelijks aandacht voor blessurepreventie (24%) of zijn voor de type vereniging blessures niet van toepassing (36%, figuur 3.6). Ook dit geldt vaker voor kleine verenigingen. Grote verenigingen hebben meer aandacht voor blessures dan kleine verenigingen. Een derde van de grote verenigingen richt een deel van de training op blessurepreventie (34%) en brengt tijdens de trainersopleiding sportblessures onder de aandacht (33%).

Figuur 3.6 Manieren waarop aandacht is voor het voorkomen en behandelen van sportblessures (n=516, in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2016/2017.

4. Overige thema's

4.1 Samenstelling verenigingsbestuur

Tabel 4.1 Samenstelling van verenigingsbesturen (n=449)

	Totaal	Grootte vereniging ¹		
		Klein	Middel	Groot
Gemiddelde leeftijd van alle bestuursleden (in jaren)	54	56	51	52
Gemiddeld aantal bestuursleden (inclusief geen)	5	5	6	7
Gemiddeld aandeel mannen in bestuur (in procenten)	71	70	67	78
Gemiddeld aandeel vrouwen in bestuur (in procenten)	29	30	33	22

¹Klein: t/m 100 leden, middel: 101 t/m 300 leden, groot: > 300 leden.

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel zomer 2017.

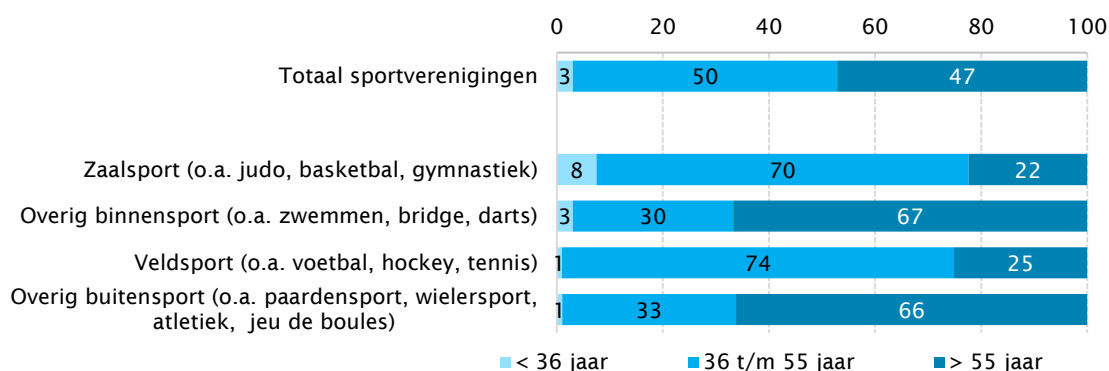
De gemiddelde leeftijd van de verenigingsbestuurders is 54 jaar (tabel 4.1). De leeftijden variëren van 18 tot 84 jaar. De gemiddelde leeftijd van de bestuurders ligt significant hoger bij kleine verenigingen dan bij (middel)grote verenigingen.

Het gemiddeld aantal bestuursleden is vijf. Dit gemiddelde neemt toe naarmate de vereniging groter is en varieert van 0 bestuursleden tot 11 bestuursleden. Verenigingen zijn veelal op zoek naar bestuursleden, want zij hebben gemiddeld één vacature voor bestuursleden beschikbaar (niet in tabel). Het aantal vacatures varieert van 0 tot 8. Grote verenigingen hebben een groter bestuur, maar hebben gemiddeld ook meer vacatures dan kleine verenigingen.

Mannen zijn in verenigingsbesturen oververtegenwoordigd, met name in grote verenigingen. In grote verenigingen is gemiddeld ruim drie kwart van de bestuursleden man en bijna een kwart vrouw. Drie op de tien verenigingsbesturen bestaan volledig uit mannen (29%, niet in tabel).

De helft van alle verenigingen heeft een bestuur van middelbare leeftijd (36 tot en met 55 jaar, figuur 4.1). Bij 3 procent van de verenigingsbesturen is sprake een relatief jong bestuur met een gemiddelde leeftijd van jonger dan 36 jaar. Verenigingen voor zaal- en veldsporten hebben jongere besturen dan de verenigingen voor overige binnen- en buitensporten. De verenigingen met 'oudere' besturen zijn vaak kleine verenigingen (57% van de kleine verenigingen versus 32% bij de grote verenigingen, niet in figuur).

Figuur 4.1 Gemiddelde leeftijd verenigingsbestuur (n=411)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel zomer 2017.

4.2 Financiën

Bijna de helft van de sportverenigingen heeft geen zorgen over de financiële toekomst van de vereniging (45%, niet in tabel). Een kwart staat hierin neutraal (25%), drie op de tien verenigingen hebben wel (ernstige) financiële zorgen (30%). Dit zijn met name kleine verenigingen (< 100 leden, 35%) en verenigingen zonder eigen accommodatie (34%). Ook hebben verenigingen met binnensport vaker financiële zorgen (36%) dan verenigingen met buitensport (26%). Verenigingen zonder eigen accommodatie en verenigingen met binnensport geven aanzienlijk meer geld uit aan accommodatiekosten. Dit kan een reden zijn voor de financiële zorgen.

De belangrijkste inkomsten voor verenigingen komen uit contributies (62%) en kantine-inkomsten (12%, tabel 4.2). Vooral verenigingen zonder eigen accommodatie zijn sterk afhankelijk van contributie-inkomsten (73%). Contributie-inkomsten zijn ook belangrijker voor verenigingen met binnensport (78%), kleine verenigingen (< 100 leden, 67%) en verenigingen die zich ernstige zorgen maken over de financiële toekomst van de vereniging (82%, niet in tabel). Bij verenigingen met een eigen accommodatie vormt contributie de helft van de inkomsten (49%), gevolgd door een kwart inkomsten vanuit de kantine (24%).

Verenigingen geven het meest uit aan accommodatiekosten (40%) en bondsafdrachten (15%, tabel 4.1). Voor verenigingen met een eigen accommodatie vormen daarnaast de kantine-inkopen en energielasten aanzienlijke uitgaven. Voor verenigingen zonder accommodatie (50%), verenigingen met binnensport (53%) en verenigingen die zich ernstige zorgen maken over de financiële toekomst van de vereniging (47%) drukken de accommodatiekosten het meest op de begroting (niet in tabel).

Tabel 4.2 Verdeling inkomsten en uitgaven van verenigingen (in procenten)

	Totaal (n=483)	Eigen accommodatie (n=279)	Geen eigen accommodatie (n=204)
Inkomsten			
Contributies	62	49	73
Kantine-inkomsten	12	24	3
Sponsoring/reclameborden	8	10	7
Subsidies	4	3	5
Financiële acties/loterijen	4	4	3
Entreegelden	2	1	3
Les-/cursusgeld	1	1	1
Overig/diversen	6	7	5
Uitgaven			
Accommodatiekosten	40	29	50
Bondsafdrachten	15	12	17
Personeelskosten	9	10	9
Kantine inkopen	8	15	2
Sport- en spelmaterialen	7	9	5
Energielasten	6	12	1
Verzekeringen	3	5	2
Overig/diversen	12	9	15

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2016/2017

4.3 Investing sport- en beweegaanbod

Figuur 4.2 Manieren waarop in de afgelopen drie jaar aan de kwaliteit van het sport- en beweegaanbod is gewerkt (n=508, in procenten)

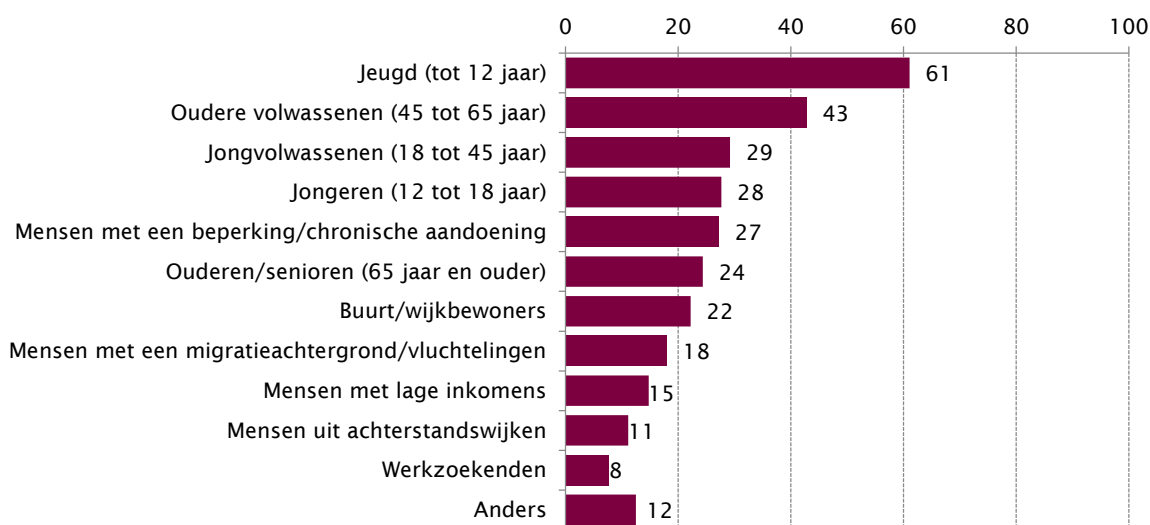

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel zomer 2017.

Een groot deel van de verenigingen heeft in de afgelopen drie jaar aan de kwaliteit van het sport- en beweegaanbod gewerkt (71%, figuur 4.2). Dit betreft meestal een investering in trainers/begeleiders (door aanbieden cursussen, 42%, of uitbreiding, 28%). Ook is door een derde van de verenigingen in materialen geïnvesteerd (31%). Grote verenigingen hebben aanzienlijk meer gedaan om de kwaliteit van het sport- en beweegaanbod te verbeteren dan kleine verenigingen.

Verenigingen die zich in de afgelopen drie jaar op nieuwe doelgroepen richtten, deden dit vaak op specifieke leeftijdsgroepen (figuur 4.3). Hierin zijn geen verschillen te zien tussen verenigingen van verschillend groottes, behalve dat grote verenigingen zich vaker op ouderen richtten (35%) dan kleine verenigingen (9%).

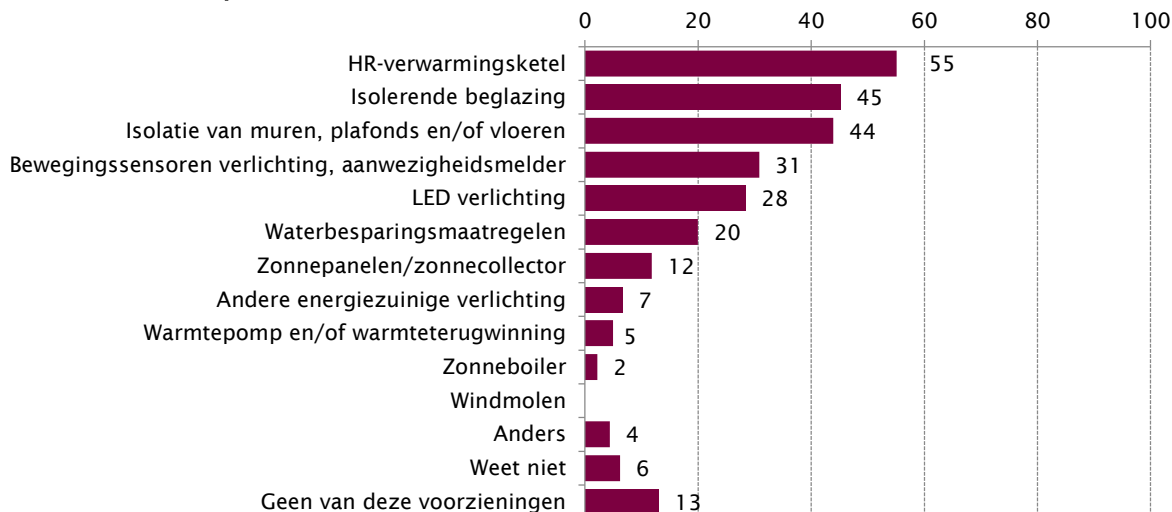
Figuur 4.3 Nieuw bereikte doelgroepen door verenigingen in de afgelopen drie jaar (n=116, in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel zomer 2017.

4.4 Duurzaamheidsmaatregelen

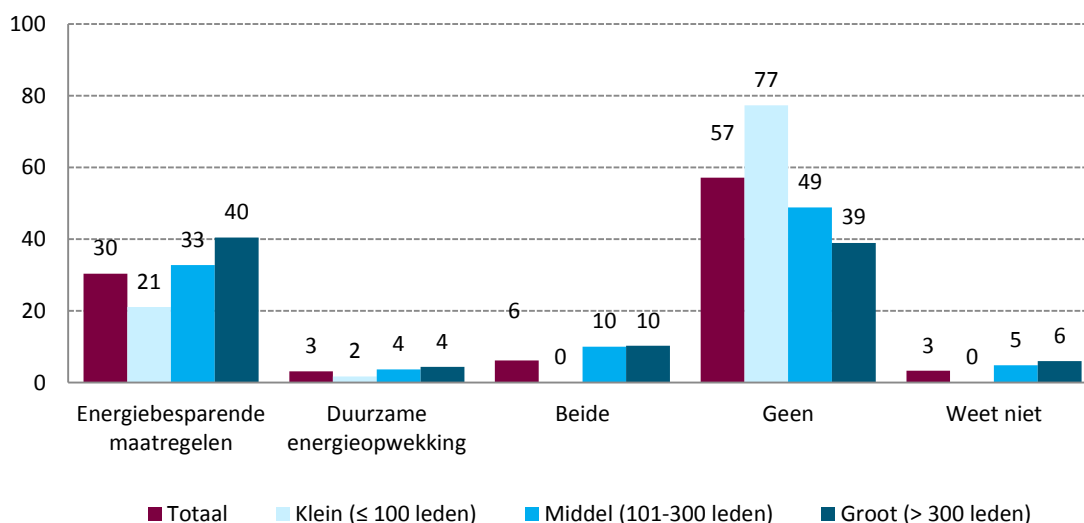
Figuur 4.4 Energiebesparende voorzieningen bij verenigingen met eigen accommodatie en/of kantine (in procenten, n=334)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2016/2017.

Bij de meeste sportverenigingen zijn energiebesparende voorzieningen aanwezig (87%, figuur 4.4). De meest voorkomende voorzieningen zijn een hoogrendementsketel (55%), isolerende beglazing (45%) en isolatie van muren, plafonds en/of vloeren (44%). Voor alle voorzieningen geldt dat dit vaker aanwezig is bij (middel)grote verenigingen (> 100 leden) dan bij kleine verenigingen (≤ 100 leden, niet in figuur). In de afgelopen vier jaar hebben twee op de vijf verenigingen in maatregelen geïnvesteerd die gericht zijn op energiebesparing (43%). Dit zijn met name grote verenigingen (61%, figuur 4.5) en dit zijn vooral energiebesparende maatregelen (30%). Het vaakst is geïnvesteerd in LED-verlichting binnen (42%), een hoogrendementsketel (39%) en isolatie (35%, niet in figuur).

Figuur 4.5 Investeringen van verenigingen met eigen accommodatie en/of kantine in maatregelen gericht op duurzaamheid in de afgelopen vier jaar (n=334, in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2016/2017.

5. Kengetallen

In deze rapportage is het functioneren van sportverenigingen in 2017 op verschillende onderwerpen beschreven. In tabel 5.1 vatten we met kengetallen de belangrijkste punten kernachtig samen. Met het uitbrengen van dit Jaarbericht Verenigingsmonitor willen we telkenmale de stand van zaken actualiseren en de kengetallen bij de tijd houden. Een uitgebreide beschrijving van de langjarige ontwikkelingen in het sportverenigingsleven presenteren we in het brancherapport Sportverenigingen, dat in de zomer van 2018 verschijnt.

Kengetallen 2017

In de rapportage ‘Versterking data-infrastructuur sport’ (Tiessen-Raaphorst & de Haan, 2012) worden 329 kengetallen voor de sport onderscheiden. Met een kengetal wordt een cijfer bedoeld dat inzicht geeft in de actuele situatie en/of de ontwikkeling van relevante doelen van sportbeleid. Een kengetal is de uitkomst van onderzoek of registraties. De Verenigingsmonitor is één van de onderzoeken waarmee kengetallen kunnen worden gegenereerd. In tabel 5.1 zijn de kengetallen weergegeven die op basis van de Verenigingsmonitor 2017 konden worden ingevuld. De indeling is conform de pijlers en thema’s in de rapportage van het Sociaal Cultureel Planbureau.

Tabel 5.1 Kengetallen Verenigingsmonitor 2017

Kengetal	Meeteenheid	Cijfer
<i>B. Meedoen in Nederland: Kader</i>		
Aantal bestuurders	Aantal bestuurders actief in de sport	Gemiddeld aantal bestuurders per vereniging: 5,2
<i>B. Meedoen in Nederland: sportiviteit</i>		
Onwenselijk gedrag verenigingen	Aandeel verenigingen waar onwenselijk gedrag als een behoorlijk groot probleem wordt gezien	3% van de sportverenigingen geeft aan dat onwenselijk gedrag een behoorlijk (groot) probleem voor de vereniging vormt
<i>D. Kaart van Nederland: gebruikers sportaanbieders</i>		
Gebruik accommodatie sportaanbieders	Aandeel sportaanbieders dat accommodaties gebruikt naar type accommodatie	Accommodatiegebruik sportverenigingen: 7% zwembad 30% binnensportaccommodatie 30% buitensportaccommodatie 13% combinatie van zwembad/ binnensport-/buitensportaccommodatie 14% wijk-/buurtgebouw, café, cultureel centrum e.d. 6% openbare ruimte

Vervolg tabel 5.1 Kengetallen Verenigingsmonitor 2017

Kengetal	Meeteenheid	Cijfer
Tevredenheid sportaccommodatie vereniging	Rapportcijfers tevredenheid aspecten sportaccommodaties verenigingen	Tevredenheid sportverenigingen sportaccommodatie ((zeer) tevreden): 98% beschikbaarheid 94% veiligheid 92% capaciteit 91% bereikbaarheid 88% toegankelijkheid 88% kosten, betaalbaarheid 78% kwaliteit
<i>F. Algemeen: beleid</i>		
Diversiteit sportbesturen	Verhouding diverse achtergrondkenmerken in sportbesturen	Gemiddeld bestaat een sportverenigingsbestuur uit 3,7 mannen (71%) en 1,5 vrouwen (29%). Gemiddelde leeftijd sportverenigingsbestuurder: 54 jaar

6. Publicaties

De resultaten van de peilingen bij het Verenigingspanel worden in verschillende onderzoeken en publicaties gebruikt. De resultaten uit de peilingen in 2017 zijn terug te vinden in onderstaande publicaties.

Landelijk

Lindert, C. van, Scholten, V. & Brandsema, A. (2017). [Voortgangsrapportage monitor Sport en Bewegen in de Buurt 2017](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Romijn, D. & Kalmthout, J. van (2017). [VSK monitor 2017. Voortgangsrapportage Actieplan 'naar een veiliger sportklimaat'](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Lucassen, J. e.a. (2018). Brancherapport sportverenigingen. Utrecht: Mulier Instituut. (verschijnt zomer 2018)

Regionaal

Roest, J. van der, Hoeijmakers, R., Brandsema, A. & Kalmthout, J. van (2017). [Sport in transitieregio's. Ontwikkeling van de sport in gebieden met demografische uitdagingen](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Fries Sociaal Planbureau, Sport Fryslân en Mulier Instituut (2018). Friese Sportverenigingsmonitor: <https://sportfryslan.nl/hoe-gaat-het-met-de-sportverenigingen-in-fryslan/>

Lokaal

Brandsema, A. & Kalmthout, J. van (2017). [Vitaliteit sportverenigingen Arnhem 2016](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Ginniken, Z.J.M.S. van, Brandsema, A. & Kalmthout, J. van (2017). [Verenigingsmonitor Velsen 2016](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Kalmthout, J. van & Brandsema, A. (2017). [Vitaliteit sportverenigingen Eindhoven 2016](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Eck, M. van & Wezenberg-Hoenderkamp, K. (2017). [Ruimte voor Sport in Leudal](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Slot-Heijs, J.J., Brandsema, A. & Kalmthout, J. van (2017). [Verenigingsmonitor Zandvoort 2017. De huidige stand van zaken van sportverenigingen in Zandvoort](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Slot-Heijs, J.J., Brandsema, A. & Kalmthout, J. van (2017). [Verenigingsmonitor 2017 Hilversum](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Slot-Heijs, J.J. & Kalmthout, J. van (2017). [Verenigingsmonitor 2017 Tilburg. De huidige stand van zaken bij sportverenigingen in Tilburg](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Brandsema, A. & Kalmthout, J. van (2017). [Vitaliteit sportverenigingen Schiedam 2017](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Vakbladen

Slot-Heijs, J.J. (2018). [Zijn verenigingen tevreden met hun accommodatie?](#) Sport, Bestuur en Management, 20(2), 16-17.

Romijn, D. (2018). [VSK: bewustzijn zaaien, goede sfeer oogsten](#). Sport, Bestuur en Management, 20(1), 16-17.

Kalmthout, J. van (2017). [Sportkantines worden gezonder](#). Sport, Bestuur en Management, 19(6), 14-15.

Kalmthout, J. van (2017). [Zorgvoorzieningen en blessurepreventie op sportverenigingen](#). Sport, Bestuur en Management, 19(5), 16-17.

Kalmthout, J. van (2017). [Sportverenigingen overleven in krimpregio's](#). Sport, Bestuur en Management, 19(4), 16-17.

Kalmthout, J. van (2017). [Vitaliteit van sportverenigingen](#). Sport, Bestuur en Management, 19(3), 16-17.

Kalmthout, J. van (2017). [De maatschappelijke verantwoordelijkheid van verenigingen](#). Sport, Bestuur en Management, 19(2), 16-17.

Breedveld, K., Romijn, D. & Kalmthout, J. van (2017). [Vijf jaar veilig sportklimaat. Sport en agressie als hardnekkige thematiek](#). Sport, Bestuur en Management, 19(1) 18-21.

Factsheets

Maat, K. van der & Kalmthout, J. van (2017). [Financiën sportverenigingen. Factsheet 2017/6](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Poel, H. van der, Kalmthout, J. van & Slot-Heijs, J.J. (2017). [Duurzaamheidsmaatregelen bij sportverenigingen. Factsheet 2017/7](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Scholten, V. & Kalmthout, J. van (2017). [Gezonde sportkantines, assortiment, roken en alcohol. Factsheet 2017/11](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Bijlage Methodische verantwoording

De Verenigingsmonitor 2017 bestaat uit drie peilingen bij het MI Verenigingspanel.

De eerste peiling had als thema's zorgvoorzieningen, gezonde kantine en financiële positie. In samenwerking met De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland zijn vragen opgenomen over duurzaamheidsmaatregelen. De dataverzameling liep van half december 2016 tot begin februari 2017. In totaal zijn 2.141 sportverenigingen uitgenodigd. De gegevens van 516 verenigingen zijn geanalyseerd: een respons van 24 procent.

De tweede peiling stond in het teken van het monitoren van Veilig Sportklimaat bij sportverenigingen. Dit was de vijfde meting over dit thema. Aan deze vragenlijst zijn vragen in het kader van Sport Bewegen in de Buurt toegevoegd over ontwikkelingen in het sport- en beweegaanbod in sportverenigingen. De dataverzameling vond plaats van begin mei tot half juli 2017. In totaal zijn 2.133 verenigingen uitgenodigd. De gegevens van 400 verenigingen zijn geanalyseerd: een respons van 19 procent. Om vergelijkbaarheid met voorgaande metingen in het kader van Veilig Sportklimaat bij het panel mogelijk te maken, zijn de gegevens voor deze peiling gewogen naar aard van de sport (binnen-/buitensport) en naar soort sport (team-/semi-individuele/individuele sport) en grootte.

De derde peiling bevatte de onderwerpen accommodaties en bestuurssamenstelling. De data zijn verzameld in de periode van begin augustus tot half september 2018. In totaal zijn 2.128 verenigingen uitgenodigd. De gegevens van 449 verenigingen zijn geanalyseerd: een respons van 21 procent.

De Verenigingsmonitor wordt uitgezet onder de verenigingen van het MI Verenigingspanel. Het Verenigingspanel bestaat uit iets meer dan 2.000 verenigingen. Verschillende categorieën verenigingen (grootte, type sport, gespreid naar regio) zijn zo goed mogelijk naar evenredigheid vertegenwoordigd. Het Verenigingspanel wordt continu aangevuld en met sportverenigingen uitgebreid. Daarbij worden de verschillende criteria voor representativiteit steeds meegenomen.

De representativiteit van het panel is niet in alle opzichten optimaal. Wat de omvang van de verenigingen betreft, zou een betere afspiegeling wenselijk zijn. Gezien de landelijke gegevens die als referentiemateriaal beschikbaar zijn, is het aannemelijk dat de grotere verenigingen in het panel zijn oververtegenwoordigd, terwijl de kleine verenigingen (≤ 100 leden) zijn ondervertegenwoordigd.

Om vergelijkbaarheid met voorgaande metingen bij het panel mogelijk te houden en een goede afspiegeling te blijven geven van de georganiseerde verenigingssport in Nederland, worden de gegevens gewogen naar grootte van de verenigingen en de aard van de sport (zaalsport, overige binnensport, veldsport en overige buitensport). Als referentiemateriaal wordt de Statistiek Sportorganisaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek gebruikt. Sportverenigingen zijn niet automatisch aangesloten bij een sportbond en NOC*NSF. In totaal zijn ruim 24.000 verenigingen lid van sportbonden die aangesloten zijn bij NOC*NSF. In het Verenigingspanel zitten zowel verenigingen die aangesloten zijn, als verenigingen die niet bij een sportbond zijn aangesloten.

Informatie over het Verenigingspanel en de verenigingsonderzoeken is te vinden op:
<https://www.mulierinstituut.nl/producten-diensten/dataverzameling/panels/>
<https://www.mulierinstituut.nl/producten-diensten/monitoring/verenigingsmonitor/>

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 31 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl